

Stereotype, vooroordeel of discriminatie?

Handleiding

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL.....	2
I. PRAKTISCHE FICHE.....	3
II. INSTRUCTIES.....	4
Cultionary.....	4
Stereotype, vooroordeel of discriminatie?.....	6
De Antidiscriminatiewet onder de loep: beschermde discriminatiecriteria.....	9
Genderwet.....	10
Antiracismewet.....	11
Antidiscriminatiewet.....	12
III. De Democratiefabriek en de sleutelcompetentie en eindterm burgerschap.....	14
Gerelateerde workshops.....	26

I. PRAKTISCHE FICHE

	Doelgroep	Klasgroep vanaf de 1ste graad van het secundair onderwijs
	Aantal	6 tot 24 leerlingen
	Duur	2 uren
	Korte beschrijving	Dankzij de activiteit krijgen de leerlingen inzicht in de verschillen tussen stereotypes, vooroordelen en discriminatie, en in het verband tussen deze begrippen
	Doelstellingen	<ul style="list-style-type: none">- Nadenken over de definitie en oorsprong van stereotypes, vooroordelen en discriminatie- Het verband tussen deze begrippen begrijpen
	Materiaal	

II. INSTRUCTIES

Scenario van de pedagogische tool "Stereotypes, vooroordelen, discriminatie"

Cultionary

Benodigd materiaal

- Lijst met woorden om te tekenen.
- Bladen papier (liefst in kleur) en potloden voor elke groep.
- Plakband om de tekeningen op te hangen.

Duur: 20 min.

Beschrijving

- Vorm groepen van maximaal vijf deelnemers en verdeel de bladen papier en de potloden.
- Duid per groep één deelnemer aan die de woorden hieronder in de opgegeven volgorde moet tekenen. De andere groepsleden proberen het woord te raden, alle groepen moeten telkens hetzelfde woord raden. Vraag daarna aan de groepen om een andere tekenaar te kiezen. Elk groepslid moet dus twee tekeningen door zijn groep laten raden.

Huis – Bloem – Boom – Chinees – Mexicaan – Gehandicapte – Vrouw – Homoseksueel – Arabier – Sloveen – IJslander

- Wanneer het signaal wordt gegeven, gaan de tekenaars terug naar hun groep en zetten ze het woord om in een tekening, terwijl de andere groepsleden proberen te raden waarover het gaat. Ze mogen geen cijfers, symbolen of woorden tekenen en ze mogen niet praten, behalve om te bevestigen wanneer het antwoord juist is.
- De andere groepsleden mogen alleen maar antwoorden suggereren, ze mogen geen vragen stellen.
- Na elke ronde moet de tekenaar van elke groep het woord onder de tekening schrijven, of deze nu klaar is of niet.
- Vraag hierna aan de groepen om hun tekeningen op te hangen, zodat ze de verschillende interpretaties en beelden bij de woorden kunnen vergelijken en bespreken.

Debriefing

- Werk met dezelfde groepen en vraag aan de deelnemers of ze de activiteit moeilijk vonden en waarom.
- Vraag hun dan om de tekeningen te bekijken en de verschillende beelden bij de woorden, maar ook de verschillende interpretaties te vergelijken. Zijn er gelijkenissen in de tekeningen? Waarom? Vraag hun of deze afbeeldingen al dan niet overeenkomen met de realiteit en vraag de tekenaars waarom ze deze afbeeldingen hebben gekozen om de woorden te tekenen.
- Ga nu in op de oorsprong van de afbeeldingen: zijn die positief of negatief? Hoe beïnvloeden ze onze relaties met de betrokken personen?
- Hang naast elke rij tekeningen een afbeelding met de verschillende illustratiemogelijkheden (zie leerlingenfiche).
- De deelnemers moeten uiteindelijk de functies van een stereotype kunnen bepalen: vereenvoudiging, veralgemening, categorisering, snel communicatiemiddel.

Tips voor de animator

Deze activiteit zal waarschijnlijk de meest directe en algemene stereotypes over anderen, vooral vreemdelingen en minderheden, naar boven brengen. Het is essentieel dat deze activiteit niet beperkt blijft tot de tekeningen, maar dat de groepen nadenken over de risico's van stereotypes en de oorsprong van de beelden die we hebben van anderen.

Ieder van ons heeft stereotypes nodig om een link te leggen met onze omgeving en de mensen die ons omringen. We dragen allemaal stereotypes met ons mee, dat is onvermijdelijk en noodzakelijk. Daarom mag er geen enkel oordeel worden uitgesproken over de stereotypes van de deelnemers. De evaluatie en het gesprek moeten bijdragen aan de bewustwording over wat stereotypes nu precies zijn: beelden en veronderstellingen die maar al te vaak weinig te maken hebben met de werkelijkheid. Alert zijn voor stereotypes en de risico's die ontstaan wanneer ze zomaar voor lief worden genomen, is absoluut de beste manier om vooroordelen die tot discriminatie kunnen leiden, te voorkomen.

Hierbij valt op dat we slechts zelden clichématige ideeën hebben over mensen met wie we weinig in contact staan. De tekeningen bij de twee laatste woorden (Sloveen en IJslander) zijn vaak gevarieerder. Dat betekent dat er veel minder stereotypes bestaan

over categorieën van mensen die we minder goed kennen. We raden daarom aan om in de woordenlijst een minderheid op te nemen die aanwezig is in de regio waarvan de groep afkomstig is, en een andere die daar net niet vertegenwoordigd is en waarmee de groep waarschijnlijk weinig directe contacten heeft. Vraag de deelnemers om te reflecteren over de verschillen tussen de stereotypes en de redenen voor deze verschillen.

Een van de punten die tijdens het gesprek moeten worden aangekaart, is de oorsprong van stereotypes. Vraag de leerlingen naar de rol van de media, onderwijs op school, het gezin en de peergroup.

Stereotype, vooroordeel of discriminatie?

Om de begrippen vooroordeel, stereotype en discriminatie te verankeren, vraagt u de leerlingen om de twee tabellen op fiches 2 en 3 in te vullen.

We raden aan om deze activiteit in groep uit te voeren, om uitwisselingen en het denkproces te stimuleren.

De oplossing vindt u hieronder.

Tabel 1: kenmerken van stereotypes, vooroordelen en discriminatie

Stereotype	Vooroordeel	Discriminatie
Bloem = 	Alle bloemen zijn wit en geel en zijn lelijk	Ik ga alle bloemen in de tuin plukken omdat ze lelijk zijn
Veralgemening van een eigenschap naar een groep	Oordeel, negatieve evaluatie	Gedrag dat geen rekening houdt met het gelijkheidsprincipe
Geloof	Emotie	Actie
We geloven er niet per se in, maar we kennen ze wel	Gebaseerd op het stereotype, we geloven het stereotype	Gebaseerd op stereotypes en vooroordelen
Vereenvoudigt de werkelijkheid om beter te anticiperen	<u>Mening</u> die wordt aangenomen bij gebrek aan voldoende informatie of praktijk	Aparte behandeling van persoon in vergelijking met de groep

Tabel 2: stereotype, vooroordeel of discriminatie?

Stelling	Stereotype, vooroordeel of discriminatie?
Vrouwen dragen rokken.	Stereotype
We gaan een Afrikaan aanwerven, want die is geschikter om debatten te voeren over de kolonisatie.	Discriminatie
Afrikanen zijn arm.	Stereotype
Vrouwen dragen rokken om mannen uit te dagen.	Vooroordeel
We gaan aan een man vragen om die verhuizing te doen; dat is efficiënter want hij is sterker.	Discriminatie
Italianen praten met hun handen.	Stereotype
Vlamingen zijn ijverig en goed georganiseerd.	Stereotype
Mannen zijn agressief en kunnen dus nooit een goede directeur zijn.	Vooroordeel
Homoseksuelen hebben maniertjes en dus riskeren ze om buitengesloten te worden.	Vooroordeel
We gaan een man aanwerven, want een vrouw is te zachtaardig voor die functie.	Discriminatie
Ik ga mijn appartement verhuren aan een Belg, want een Spanjaard zal waarschijnlijk niet op tijd betalen.	Discriminatie
Marokkanen zijn moslims.	Stereotype
We gaan de moslimgemeenschap strenger in de gaten houden, want omdat het moslims zijn, zijn het mogelijk terroristen.	Discriminatie
Mannen kunnen geen meerdere dingen tegelijk doen.	Stereotype
Insecten zijn schadelijk en niet eetbaar.	Stereotype
Vrouwen babbelen veel, ik zal me waarschijnlijk niet kunnen concentreren in die groep.	Vooroordeel

De Antidiscriminatiewet onder de loep: beschermde discriminatiecriteria¹

In België bestaan er drie federale wetten die samen de antidiscriminatiewetgeving vormen: de Genderwet, de Antiracismewet en de Antidiscriminatiewet.

Deze teksten onderscheiden samen verschillende discriminatiecriteria. Discriminatie op grond hiervan is verboden en strafbaar:

- **Genderwet:** geslacht, zwangerschap, bevalling, het geven van borstvoeding, moederschap, adoptie, medisch begeleide voortplanting, genderidentiteit, genderexpressie, zogenaamde 'geslachtsverandering', seksekenmerken, vaderschap, meemoederschap.
- **Antiracismewet:** nationaliteit, nationale of etnische afstamming, zogenaamd 'ras', huidskleur en afkomst (Joodse oorsprong).
- **Antidiscriminatiewet:** handicap, geloof of levensbeschouwing, seksuele geaardheid, leeftijd, vermogen, burgerlijke staat, politieke overtuiging, syndicale overtuiging, gezondheidstoestand, fysieke of genetische eigenschap, geboorte, sociale afkomst en taal.

- Verdeel de klas in vier groepen. Elke groep moet vijf afbeeldingen bespreken die met een van de drie wetten te maken hebben: één groep werkt op de Genderwet, een andere groep op de Antiracismewet en twee groepen op de Antidiscriminatiewet.

- Geef hun de vijf afbeeldingen en de lijst met de discriminatiecriteria die de wet beschermt.

- Vraag hun om het discriminatiecriterium van elk van de afbeeldingen te bepalen en een voorbeeld te geven.

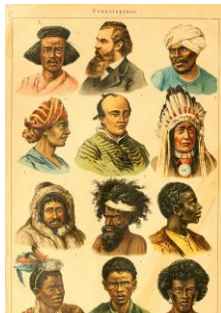
- Vraag aan elke groep om hun interpretatie van de afbeelding en het voorbeeld uit te leggen.

¹ <https://www.unia.be/nl/discriminatiegronden>

Antiracismewet

Nationaliteit, nationale of etnische afstamming, zogenaamd 'ras', huidskleur en afkomst (Joodse oorsprong).

Zogenaamd 'ras'

Nationaliteit

Nationale of etnische afstamming

Huidskleur

Afkomst

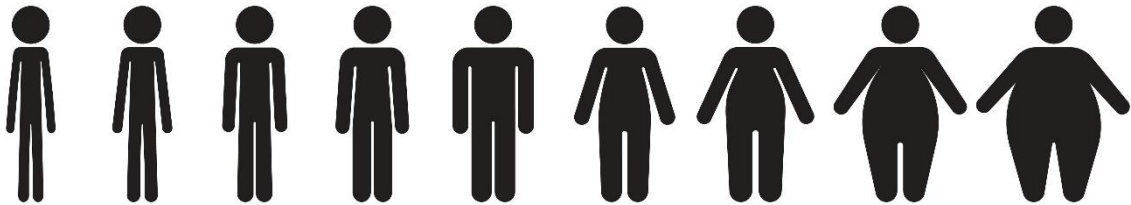
Vermogen

Seksuele geaardheid

Fysieke of genetische eigenschappen

Leeftijd

III. De Democratiefabriek en de sleutelcompetentie en eindterm burgerschap

Eindtermen tweede graad

Een bezoek aan de Democratiefabriek en het uitvoeren van deze activiteit na het bezoek, kaderen binnen de volgende eindtermen voor de tweede graad:

Sleutelcompetenties	Finaliteit	Eindtermen
Burgerschap	Doorstroom	<p>07.01 De leerlingen lichten de betekenis, de principes en de werking van de democratische rechtsstaat en hun verantwoordelijkheid daarin toe.</p> <p>07.02 De leerlingen reflecteren over het relationele, gelaagde en dynamische karakter van identiteit.</p> <p>07.03 De leerlingen lichten toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven.</p> <p>07.04 De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's.</p>
	Arbeidsmarkt	<p>07.01 De leerlingen lichten de betekenis, de principes en de werking van de democratische rechtsstaat en hun verantwoordelijkheid daarin toe.</p> <p>07.02 De leerlingen reflecteren over het relationele, gelaagde en dynamische karakter van identiteit.</p>

		<p>07.03 De leerlingen lichten toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven.</p> <p>07.04 De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's.</p>
	Dubbele	<p>07.01 De leerlingen lichten de betekenis, de principes en de werking van de democratische rechtsstaat en hun verantwoordelijkheid daarin toe.</p> <p>07.02 De leerlingen reflecteren over het relationele, gelaagde en dynamische karakter van identiteit.</p> <p>07.03 De leerlingen lichten toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven.</p> <p>07.04 De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's.</p>
Historisch bewustzijn	Doorstroom	<p>08.04 De leerlingen vergelijken kenmerken van bestudeerde samenlevingen in eenzelfde periode en tussen periodes.</p> <p>08.09 De leerlingen analyseren de invloed van hun eigen standplaatsgebondenheid en die van anderen op historische beeldvorming met betrekking tot de bestudeerde periodes.</p>

	Arbeidsmarkt	<p>08.02 De leerlingen vergelijken bronnen over eenzelfde historisch fenomeen met aandacht voor betrouwbaarheid.</p> <p>08.03 De leerlingen lichten de betekenis toe van historische fenomenen.</p> <p>08.04 De leerlingen leggen aan de hand van voorbeelden gelijkenissen, verschillen en verbanden uit tussen vroeger en nu.</p>
	Dubbele	<p>08.04 De leerlingen vergelijken kenmerken van bestudeerde samenlevingen in eenzelfde periode en tussen periodes.</p> <p>08.08 De leerlingen lichten de invloed toe van de eigen standplaatsgebondenheid en die van anderen op historische beeldvorming met betrekking tot de bestudeerde periodes.</p> <p>08.09 De leerlingen lichten de betekenis toe die men geeft aan historische fenomenen uit de bestudeerde periodes.</p>
Nederlands	Doorstroom	<p>02.03 De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.</p> <p>02.06 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.</p>

		<p>02.08 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.</p> <p>02.10 De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.</p>
	Arbeidsmarkt	<p>02.03 De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.</p> <p>02.05 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.</p> <p>02.07 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.</p>
	Dubbele	<p>02.03 De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.</p> <p>02.05 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.</p> <p>02.07 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.</p> <p>02.09 De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter</p>

		ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
Ruimtelijk bewustzijn	Doorstroom	09.09 De leerlingen illustreren de invloed van de persoonlijke en maatschappelijke context van mensen op ruimtelijke beeldvorming.
	Arbeidsmarkt	09.05 De leerlingen illustreren de invloed van de persoonlijke en maatschappelijke context van mensen op ruimtelijke beeldvorming.
	Dubbele	09.08 De leerlingen illustreren de invloed van de persoonlijke en maatschappelijke context van mensen op ruimtelijke beeldvorming.
Sociaal-relatieve competenties	Doorstroom	05.01 De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen.
	Arbeidsmarkt	05.01 De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen.
	Dubbele	05.01 De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen.

Leercompetenties	Doorstroom	13.4 De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier.
	Arbeidsmarkt	13.4 De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier.
	Dubbele	13.4 De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier.
Ondernemingszin	Doorstroom	15.02 De leerlingen genereren creatieve ideeën om een probleem op te lossen en bespreken de uitvoerbaarheid ervan aan de hand van criteria.
	Arbeidsmarkt	15.02 De leerlingen genereren creatieve ideeën om een probleem op te lossen en bespreken de uitvoerbaarheid ervan aan de hand van criteria.
	Dubbele	15.02 De leerlingen genereren creatieve ideeën om een probleem op te lossen en bespreken de uitvoerbaarheid ervan aan de hand van criteria.

Eindtermen derde graad

Een bezoek aan de Democratiefabriek en het uitvoeren van deze activiteit na het bezoek, kaderen binnen de volgende eindtermen (na modernisering) voor de derde graad:

Sleutelcompetenties	Finaliteit	Eindtermen
Burgerschap	Doorstroom	<p>07.01 De leerlingen reflecteren over de betekenis, de principes en de werking van de democratische rechtsstaat en hun verantwoordelijkheid daarin.</p> <p>07.02 De leerlingen reflecteren over het relationele, gelaagde en dynamische karakter van identiteit.</p> <p>07.03 De leerlingen lichten toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven.</p> <p>07.04 De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's.</p>
	Arbeidsmarkt	<p>07.01 De leerlingen reflecteren over de betekenis, de principes en de werking van de democratische rechtsstaat en hun verantwoordelijkheid daarin.</p> <p>07.02 De leerlingen reflecteren over het relationele, gelaagde en dynamische karakter van identiteit.</p> <p>07.03 De leerlingen lichten toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven.</p> <p>07.04 De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's.</p>

	Dubbele	<p>07.01 De leerlingen reflecteren over de betekenis, de principes en de werking van de democratische rechtsstaat en hun verantwoordelijkheid daarin.</p> <p>07.02 De leerlingen reflecteren over het relationele, gelaagde en dynamische karakter van identiteit.</p> <p>07.03 De leerlingen lichten toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven.</p> <p>07.04 De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's.</p>
<p>Historisch bewustzijn</p>	Doorstroom	<p>08.03 De leerlingen lichten kenmerken toe van interculturele contacten tussen westerse en niet-westerse samenlevingen uit de moderne en hedendaagse tijd.</p> <p>08.04 De leerlingen vergelijken kenmerken van bestudeerde samenlevingen in eenzelfde periode en tussen periodes.</p> <p>08.09 De leerlingen lichten betekenissen toe die men geeft aan actuele fenomenen en historische fenomenen uit de bestudeerde periodes.</p> <p>08.10 De leerlingen analyseren de invloed van de eigen standplaatsgebondenheid en die van anderen</p>

		op historische beeldvorming met betrekking tot de bestudeerde periodes.
	Arbeidsmarkt	<p>08.02 De leerlingen vergelijken bronnen over historische fenomenen met aandacht voor betrouwbaarheid.</p> <p>08.03 De leerlingen lichten betekenissen toe van historische fenomenen uit westerse en niet-westerse samenlevingen.</p> <p>08.04 De leerlingen lichten mythevorming van een historisch fenomeen toe.</p>
	Dubbele	<p>08.03 De leerlingen lichten kenmerken toe van interculturele contacten tussen westerse en niet-westerse samenlevingen uit de moderne en hedendaagse tijd.</p> <p>08.04 De leerlingen vergelijken kenmerken van bestudeerde samenlevingen in eenzelfde periode en tussen periodes.</p> <p>08.08 De leerlingen analyseren de invloed van de eigen standplaatsgebondenheid en die van anderen op historische beeldvorming met betrekking tot de bestudeerde periodes.</p> <p>08.09 De leerlingen lichten betekenissen toe die men geeft aan historische fenomenen uit de bestudeerde periodes.</p>

Nederlands	Doorstroom	<p>02.03 De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.</p> <p>02.06 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.</p> <p>02.08 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.</p> <p>02.10 De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.</p> <p>02.13 De leerlingen onderzoeken het effect van taaluitingen, taalvariëteiten en talen op identiteitsvorming en sociale omgang.</p>
	Arbeidsmarkt	<p>02.03 De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.</p> <p>02.05 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.</p> <p>02.09 De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.</p>

		<p>02.12 De leerlingen illustreren de relatie tussen taal en identiteitsvorming.</p>
	Dubbele	<p>02.03 De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.</p> <p>02.06 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.</p> <p>02.08 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.</p> <p>02.10 De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.</p> <p>02.13 De leerlingen illustreren het effect van taaluitingen, taalvariëteiten en talen op identiteitsvorming en sociale omgang.</p>
Ruimtelijk bewustzijn	Doorstroom	<p>09.05 De leerlingen situeren absoluut en relatief personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus.</p>

	Arbeidsmarkt	09.05 De leerlingen situeren absoluut en relatief personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus.
	Dubbele	09.11 De leerlingen situeren absoluut en relatief personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus.

Sociaal-relatieve competenties	Doorstroom	05.01 De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen.
	Arbeidsmarkt	05.01 De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen.
	Dubbele	05.01 De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen.
Leercompetenties	Doorstroom	13.4 De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier.

	Arbeidsmarkt	13.4 De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier.
	Dubbele	13.4 De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier.
Ondernemingszin	Doorstroom	15.02 De leerlingen genereren creatieve ideeën om een probleem op te lossen en bespreken de uitvoerbaarheid ervan aan de hand van criteria.
	Arbeidsmarkt	15.02 De leerlingen genereren creatieve ideeën om een probleem op te lossen en bespreken de uitvoerbaarheid ervan aan de hand van criteria.
	Dubbele	15.02 De leerlingen genereren creatieve ideeën om een probleem op te lossen en bespreken de uitvoerbaarheid ervan aan de hand van criteria.

Gerelateerde workshops

Discrimin'actie:

<https://www.belvue.be/nl/activities/discriminactie>

Democracy:

<https://www.belvue.be/nl/activities/democracity>